

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

دانشگاه کردستان
دانشکده ادبیات و علوم انسانی
گروه علوم تربیتی

بررسی نگرش والدین و دانش آموزان دوره متوسطه به تدریس خصوصی
تکمیلی و رابطه آن با میزان هزینه‌های خانواده‌ها: مطالعه‌ی موردی شهر
اهواز

پژوهشگر:

سید علی نژاد موسوی

استاد راهنما:

دکتر ناصر شیربگی

اساتید مشاور:

دکتر خلیل غلامی

پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته علوم تربیتی گرایش مدیریت آموزشی

اسفند ماه ۱۳۹۰

کلیه حقوق مادی و معنوی مترتب بر نتایج مطالعات،
ابتکارات و نوآوری‌های ناشی از تحقیق موضوع
این پایان‌نامه متعلق به دانشگاه کردستان است.

*** تعهد نامه ***

اینجانب سید علی نژاد موسوی دانشجوی کارشناسی ارشد/ رشته علوم تربیتی گرایش مدیریت آموزشی دانشگاه کردستان، دانشکده ادبیات و علوم انسانی گروه علوم تربیتی تعهد می‌نمایم که محتوای این پایان نامه نتیجه تلاش و تحقیقات خود بوده و از جایی کپی برداری نشده و به پایان رسانیدن آن نتیجه تلاش و مطالعات مستمر اینجانب و راهنمایی و مشاوره اساتید بوده است.

با تقدیم احترام

سید علی نژاد موسوی

۱۳۹۰/۱۲/۱۷

دانشگاه کردستان

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

گروه علوم تربیتی

پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته علوم تربیتی گرایش مدیریت آموزشی

عنوان:

بررسی نگرش والدین و دانش آموزان دوره متوسطه به تدریس خصوصی
تکمیلی و رابطه آن با میزان هزینه‌های خانواده‌ها: مطالعه‌ی موردی شهر
اهواز

پژوهشگر:

سید علی نژاد موسوی

در تاریخ ۱۷ / ۱۲ / ۱۳۹۰ توسط کمیته تخصصی و هیأت داوران زیر مورد بررسی قرار گرفت و با نمره
۱۹.۳ و درجه عالی به تصویب رسید.

<u>امضاء</u>	<u>مرتبۀ علمی</u>	<u>نام و نام خانوادگی</u>	<u>هیأت داوران</u>
	استادیار	دکتر ناصر شیربگی	۱- استاد راهنما
	استادیار	دکتر خلیل غلامی	۲- اساتید مشاور
	استادیار	دکتر سیروس قنبری	۳- استاد داور خارجی
	دانشیار	دکتر نعمت الله عزیزی	۴- استاد داور داخلی

مهر و امضاء معاون آموزشی و تحصیلات تکمیلی دانشکده

مهر و امضاء گروه

دکتر ناصر شیربگی

دکتر محمد امجد زبردست

تقدیم به پدر و مادر عزیزم

و

همسرم و فرزندم محمد

تقدیر و تشکر

از همه عزیزانی که مرا در انجام این پایان نامه یاری نموده‌اند تقدیر و تشکر می‌نمایم

سید علی نژاد موسوی

چکیده:

تدریس خصوصی تکمیلی به آموزش‌های خارج از تدریس رسمی اطلاق می‌شود که در آن معلم موضوعی معین را در قبال اخذ هزینه تدریس می‌کند. هدف اصلی پژوهش حاضر دستیابی به اطلاعات دقیق و بدون واسطه از نگرش والدین و دانش‌آموزان دوره متوسطه به تدریس خصوصی تکمیلی و رابطه آن با میزان هزینه‌هایی که خانواده‌ها برای آن صرف می‌کنند، می‌باشد. این پژوهش از دو بخش کیفی و کمی تشکیل شده است. در بخش کیفی از مصاحبه نیمه ساختار یافته به منظور بررسی نگرش والدین نسبت به ماهیت (هدف و کار آیی) تدریس خصوصی تکمیلی استفاده شده است. جامعه آماری تحقیق در بخش کمی شامل کلیه دبیرستان‌های شهر اهواز می‌باشد که از میان آن‌ها با استفاده از نمونه گیری خوشه ای، ۳۷۰ دانش‌آموز انتخاب شدند و در بخش کیفی با استفاده از نمونه گیری هدفمند ۱۵ نفر از والدین انتخاب شدند. نتایج به دست آمده از مصاحبه‌ها در تحلیل کیفی نشان می‌دهد که مؤلفه‌هایی مانند درس ندادن خوب معلم و نبودن اساتید مجرب، بهتر یاد گرفتن درس‌ها و یادگیری نکات آموزشی بیشتر و جدیدتر در کلاس‌های خصوصی تکمیلی جهت آمادگی در کنکور، آشنایی با روش‌های تست زنی، جمعیت زیاد کلاس‌های رسمی، نبودن وقت کافی برای تدریس برخی از دروس در مدارس و ... موجب گرایش دانش‌آموزان به کلاس‌های خصوصی تکمیلی می‌شوند و دلایلی مانند گران بودن کلاس‌های خصوصی تکمیلی موجب شده است تا دانش‌آموزان فقیر در این کلاس‌ها شرکت نکنند. نتایج در تحلیل کمی داده‌ها از طریق آزمون‌های آمار استنباطی کای ۲ و ضریب کروسکال والیس نشان می‌دهد که دانش‌آموزان کیفیت پایین مدارس دولتی، عدم برآوردن نیاز آموزشی دانش‌آموزان برای امتحانات مدرسه و امتحان ورودی دانشگاه را مهم‌ترین عوامل گسترش پدیده تدریس خصوصی می‌دانند. بین تدریس مناسب موضوعات درسی توسط دبیران، کیفیت آموزشی مدارس رسمی و اصرار والدین، و گرایش به تدریس خصوصی تکمیلی رابطه وجود دارد اما بین نحوه برخورد دبیران با دانش‌آموزان و گرایش آن‌ها به تدریس خصوصی رابطه‌ای معنی داری وجود نداشت. بین وضعیت رفاهی خانواده‌ها و میزان بهره‌گیری از کلاس‌های خصوصی رابطه وجود دارد.

واژگان کلیدی:

نگرش والدین و دانش‌آموزان، تدریس خصوصی تکمیلی، آموزش سایه‌ای، کلاس‌های خصوصی تکمیلی

فصل اول: کلیات تحقیق

۱-۱. مقدمه	۱
۲-۱. بیان مسأله پژوهش	۲
۳-۱. اهمیت و ضرورت پژوهش	۳
۴-۱. اهداف پژوهش	۴
۱-۴-۱. هدف کلی پژوهش	۴
۲-۴-۱. هدف ویژه پژوهش	۴
۵-۱. سؤالات پژوهش	۴
۶-۱. فرضیات تحقیق	۴
۷-۱. تعاریف مفهومی متغیرهای پژوهش	۵
۸-۱. تعریف عملیاتی متغیرها	۵

فصل دوم: مبانی نظری و پیشینه تحقیق

۱-۲. مقدمه	۶
۲-۲. مبانی نظری پژوهش	۷
۳-۲. پیشینه پژوهش	۲۵
۱-۳-۲. پیشینه پژوهش در داخل کشور	۲۵
۲-۳-۲. پیشینه پژوهش در خارج کشور	۲۵

۲-۴. نتیجه‌گیری ۳۰

فصل سوم: روش تحقیق

۳-۱. رویکرد و راهبرد تحقیق ۳۱

۳-۲. طرح و فرایند تحقیق ۳۲

۳-۳. نمونه و جامعه آماری ۳۲

۳-۴. ابزار پژوهش ۳۴

۳-۴-۱. مصاحبه ۳۴

۳-۴-۲. پرسش‌نامه ۳۴

۳-۵. تعیین روایی و پایایی ابزار پژوهش ۳۵

۳-۵-۱. پایایی پرسش‌نامه ۳۵

۳-۵-۲. روایی پرسش‌نامه ۳۵

۳-۶. روش‌های تجزیه و تحلیل اطلاعات ۳۶

۳-۶-۱. روش تحلیل مصاحبه ۳۶

۳-۶-۲. روش تحلیل سؤالات پرسش‌نامه ۳۶

فصل چهارم: تجزیه و تحلیل

۴-۱. تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش ۳۸

۴-۲. بخش یافته‌های کیفی پژوهش ۳۸

۴-۲-۱. سؤال اول پژوهش: سؤال اول تحقیق: دیدگاه والدین نسبت به ماهیت (هدف- کار آیی)

تدریس خصوصی تکمیلی چیست ۳۹

۴-۲-۱-۱. دیدگاه والدین نسبت به هدف از شرکت یا عدم شرکت فرزندانشان در

تدریس خصوصی تکمیلی ۳۹

۴-۲-۲. نتایج کدگذاری باز ۳۹

۴-۲-۳. درس ندادن خوب معلمان و نبودن اساتید مجرب ۳۹

۴-۲-۴. بهتر یاد گرفتن درس‌ها و یادگیری نکات آموزشی بیشتر و مفیدتر ۴۰

۴-۲-۵. کم کاری فرزندانم و عدم توجه در کلاس‌های رسمی ۴۰

۴-۲-۶. تشویق معلمان برای حضور در کلاس‌های خصوصی تکمیلی ۴۱

۴-۲-۷. کیفیت آموزشی پایین مدارس رسمی ۴۱

۴-۲-۸. نبودن وقت کافی برای تدریس برخی دروس پایه در مدارس ۴۲

۴-۲-۹. تأمین آینده شغلی مناسب با قبولی در کنکور ۴۲

۴-۲-۹. دشوار بودن برخی از دروس پایه مانند فیزیک، ریاضی، انگلیسی ۴۲

۴-۲-۱-۲. دیدگاه والدین نسبت به کار آبی برنامه‌های تدریس خصوصی تکمیلی ۴۴

۴-۳. سؤال دوم پژوهش: دیدگاه دانش‌آموزان نسبت به ماهیت (هدف - کار آبی) تدریس

خصوصی تکمیلی چیست؟ ۴۶

۴-۳-۱. هدف دانش‌آموزان از شرکت یا عدم شرکت در کلاس‌های خصوصی ۴۶

۴-۳-۲. دیدگاه دانش‌آموزان نسبت به کار آبی برنامه‌های تدریس خصوصی تکمیلی

چگونه است؟ ۵۴

۴-۴. سؤال سوم تحقیق: نحوه و میزان سرمایه‌گذاری والدین در تدریس خصوصی تکمیلی

چگونه است؟ ۵۵

فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات

۱-۵. مقدمه	۶۶
۲-۵. یافته‌های تحقیق در بخش کیفی	۶۷
۳-۵. یافته‌های تحقیق در بخش کمی	۶۸
۴-۵. پیشنهادات و محدودیت‌های تحقیق	۷۰
۴-۵. پیشنهادات عملی تحقیق بر اساس نتایج تحقیق	۷۰
۴-۵. محدودیت‌های تحقیق	۷۱
منابع فارسی	۷۲
منابع انگلیسی	۷۲
پیوست شماره یک: سؤالات مصاحبه	۷۴
پیوست شماره دو: سؤالات پرسشنامه	۷۵

فهرست جداول، نمودار، اشکال

عنوان	صفحه
-------	------

فهرست جداول:

جدول ۱-۳: تعداد والدین مصاحبه شده بر حسب جنسیت	۳۳
جدول ۲-۳: توزیع فراوانی نمونه تحقیق (دانش آموزان) بر حسب جنسیت	۳۳
جدول ۳-۳: مشخصات پرسشنامه‌های تحقیقاتی	۳۵

- جدول ۴-۱: مقوله‌های نگرش والدین به شرکت یا عدم شرکت فرزندانشان در کلاس‌های
تدریس خصوصی تکمیلی به دست آمده از مصاحبه‌های ۴۳
- جدول ۴-۲: مؤلفه‌های نگرش والدین به میزان تأثیر تدریس خصوصی تکمیلی بر امتحانات
دیرستان و امتحان ورودی کنکور..... ۴۵
- جدول ۴-۳: هدف اصلی دانش آموزان از شرکت در کلاس‌های خصوصی..... ۴۷
- جدول ۴-۴: نگرش دانش آموزان نسبت به تدریس خصوصی و کیفیت آموزش رسمی..... ۴۸
- جدول ۴-۵: نقش معلم در گسترش تدریس خصوصی از دیدگاه دانش آموزان ۴۹
- جدول ۴-۶: دلایل عدم ثبت نام دانش آموزان برای کلاس‌های خصوصی تکمیلی از دیدگاه
دانش آموزان..... ۴۹
- جدول ۴-۷: رابطه میان کیفیت مدارس رسمی و گرایش دانش آموزان به کلاس‌های
خصوصی تکمیلی..... ۵۰
- جدول ۴-۸: رابطه میان تدریس مناسب موضوعات درسی توسط دبیران و گرایش
دانش آموزان به کلاس‌های خصوصی تکمیلی..... ۵۱
- جدول ۴-۹: رابطه بین نحوه برخورد دبیران و گرایش به کلاس خصوصی ۵۲
- جدول ۴-۱۰: رابطه بین اصرار والدین و گرایش به تدریس خصوصی تکمیلی ۵۲
- جدول ۴-۱۱: اطلاعات مربوط به آزمون کروسکال- والیس ۵۳
- جدول ۴-۱۲: نگرش دانش آموزان به کار آیی برنامه‌های تدریس خصوصی تکمیلی ۵۴
- جدول ۴-۱۳: درصد بهره‌گیری دانش آموزان از کلاس خصوصی بر اساس منطقه شهری..... ۵۷
- جدول ۴-۱۴: درصد بهره‌گیری دانش آموزان از کلاس خصوصی بر اساس جنسیت ۵۸

- جدول ۴-۱۵: درصد بهره‌گیری دانش‌آموزان از کلاس خصوصی بر اساس رشته تحصیلی ۵۹
- جدول ۴-۱۶: درصد فراوانی استفاده از کلاس خصوصی برای دروس مختلف ۶۰
- جدول ۴-۱۷: درصد فراوانی متوسط تعداد ساعات استفاده از تدریس خصوصی ۶۱
- جدول ۴-۱۸: درصد فراوانی دانش‌آموزان در بهره‌گیری از انواع تدریس خصوصی ۶۲
- جدول ۴-۱۹: درصد بهره‌گیری دانش‌آموزان از کلاس خصوصی بر اساس طبقه رفاهی خانواده ۶۴
- جدول ۴-۲۰: رابطه وضعیت رفاهی خانواده و بهره‌گیری از کلاس خصوصی تکمیلی ۶۵

فهرست نمودار و شکل:

- شکل ۴-۱: میزان شرکت دانش‌آموزان در کلاس‌های خصوصی تکمیلی ۵۶
- شکل ۴-۲: بهره‌گیری دانش‌آموزان از کلاس خصوصی بر اساس منطقه شهری ۵۷
- شکل ۴-۳: بهره‌گیری دانش‌آموزان از کلاس خصوصی بر اساس جنسیت ۵۸
- شکل ۴-۴: بهره‌گیری دانش‌آموزان از کلاس خصوصی تکمیلی بر اساس رشته تحصیلی ۵۹
- شکل ۴-۵: فراوانی استفاده از کلاس خصوصی برای دروس مختلف ۶۱
- شکل ۴-۶: درصد فراوانی متوسط تعداد ساعات استفاده از تدریس خصوصی ۶۲
- شکل ۴-۷: فراوانی دانش‌آموزان در بهره‌گیری از انواع تدریس خصوصی ۶۳
- شکل ۴-۸: بهره‌گیری دانش‌آموزان از کلاس خصوصی بر اساس طبقه رفاهی خانواده ۶۴

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱- مقدمه

امروزه تدریس خصوصی تکمیلی جزء لاینفک آموزش رسمی شده است که به صورت فردی یا به صورت مؤسسات در حال گسترش و رشد است (بری، ۱۹۹۹؛ کیم،^۱ ۲۰۰۵؛ داربی، ۲۰۰۹؛ ایرسون، ۲۰۰۹)؛ و حتی در مواردی به قالب یک تجارت اقتصادی در آمده است. با توجه به اینکه هدف اصلی آموزش و پرورش این است که تمام دانش آموزان از آموزش یکسانی برخوردار شوند و تفاوتی بین آنها نباشد تدریس خصوصی تکمیلی هزاران نفر را به کار گرفته، هزینه‌های زیادی صرف آن می‌شود. همچنین وقت زیادی را از معلمان و دانش آموزان می‌گیرد (بری، ۱۹۹۹، ۲۰۰۸؛ داربی،^۲ ۲۰۰۹). خانواده‌های ثروتمند بیشتر از خانواده‌های فقیر از تدریس خصوصی تکمیلی استفاده می‌کنند (بیرکم، ۲۰۰۴؛ سمیر،^۳ ۲۰۰۶؛ واتسون، ۲۰۰۸) و با توجه به اینکه تدریس خصوصی تکمیلی احتمالاً پیشرفت تحصیلی را بهبود می‌بخشد (سمیر، ۲۰۰۶؛ بری، ۲۰۰۳) موجب نابرابری اجتماعی و آموزشی می‌شود (بری، ۱۹۹۹؛ واتسون، ۲۰۰۸). هدف اصلی بحث حاضر دستیابی به اطلاعات دقیق و بدون واسطه از نگرش والدین و دانش آموزان دوره متوسطه به تدریس خصوصی تکمیلی و رابطه آن با میزان هزینه‌هایی است که خانواده‌ها برای کلاس‌های خصوصی تکمیلی صرف می‌کنند، می‌باشد.

---

1 Taejon kim

2 Darby

3 Samir

۲-۱- بیان مسأله پژوهش

تدریس خصوصی تکمیلی^۴ به آموزش‌های خارج از تدریس رسمی اطلاق می‌شود که در آن معلم موضوعی معین را در قبال اخذ هزینه تدریس می‌کند (بیرکم^۵، ۲۰۰۴) و برای افزایش کارایی مدارس رسمی انجام می‌شود (بری^۶، ۲۰۱۰). بعضی از محققان مانند ستیونسون^۷ (۱۹۹۲)؛ بیکر^۸ (۲۰۰۱)؛ بوچمن^۹ (۲۰۰۵)؛ سیلوا^{۱۰}، بودین^{۱۱} و بری^{۱۲} (۲۰۰۶) پدیده تدریس خصوصی تکمیلی را به علت گسترش آن و عدم داشتن هویتی مشخص مانند آموزش رسمی «آموزش سایه‌ای^{۱۲}» می‌نامند (به نقل از واتسون^{۱۳}، ۲۰۰۸). تدریس خصوصی تکمیلی به چند حالت انجام می‌گیرد: به صورت فردی در خانه معلم یا دانش آموز، به صورت گروهی توسط معلمان در ساعات بعد از تدریس رسمی به دانش آموزان خود در مقابل دریافت پول، و یا در مؤسسه‌هایی که به استخدام معلمان حرفه‌ای می‌پردازد و کلاس‌هایی را با دریافت هزینه‌هایی برای دانش آموزان تدارک می‌بیند (بیرکم، ۲۰۰۴).

تدریس خصوصی تکمیلی ممکن است دارای تأثیرات مثبت و منفی باشد. از جمله تأثیرات مثبت تدریس خصوصی تکمیلی می‌توان بهبود یادگیری دانش آموزان، فراهم کردن فعالیت‌های سازنده برای آنان در ساعات خارج از مدرسه و تأمین درآمد برای معلمان و اشتغال به کار برای بعضی از افراد را ذکر کرد. اما تأثیرات منفی احتمالی تدریس خصوصی تکمیلی که باید مورد توجه برنامه ریزان آموزشی قرار گیرند عبارتند از: اختلال در برنامه‌های درسی رسمی، فشار روی دانش آموزان کم سن و سال، تشدید نابرابری‌های اجتماعی و سوء استفاده معلمان از دانش آموزان. مورد اخیر مخصوصاً در موقعیتی که معلمان رسمی بعد از ساعات مدرسه زمینه تدریس خصوصی تکمیلی در قبال پول را برای شاگردان خود فراهم می‌کنند، رخ می‌دهد. این مسأله در بدترین وضعیت به صورت نوعی رشوه درمی‌آید که در آن، معلمان در ساعت رسمی، فقط نیمی از برنامه درسی را ارائه می‌کنند و سپس از دانش آموزان

---

4 Complementary Private tutoring

5 Bircam

6 Bray

7 Stevenson

8 Baker

9 Buchman

10 Silva

11 Budien

12 Shadow Education

13 Watson

می‌خواهند که برای نیم دیگر در کلاس خصوصی شرکت کنند و حق‌الزحمه آن را پرداخت کنند (بری، ۱۹۹۹، ۲۰۰۳؛ ایرسون، ۲۰۰۴^{۱۴}).

با اینکه تحقیقات نشان می‌دهد که تدریس خصوصی تکمیلی بر نظام آموزشی تأثیر گذار است اما متأسفانه این پدیده از سوی دولت‌ها و برنامه ریزان آموزشی مورد کم توجهی قرار گرفته است و اثرات منفی و مثبت آن به طور جدی مورد بررسی قرار نگرفته است (بری، ۲۰۱۰). برخی از محققان عقیده دارند که این پدیده نظام آموزش و پرورش را به سمت شکست و ضعف پیش می‌برد و باید کنترل شود (بری، ۲۰۰۳).

۱-۳- ضرورت و اهمیت تحقیق

بررسی‌ها نشان می‌دهد که پدیده تدریس خصوصی تکمیلی در کشور ایران نیز مورد توجه قرار نگرفته و نظارت سازمان دهی شده ی بر آن صورت نگرفته است. همچنین بررسی‌های جدی و آکادمیک بر علل رشد و گسترش آن انجام نشده و پیامدهای مثبت و منفی این پدیده مورد کاوش قرار نگرفته است. به نظر می‌رسد که نوع نگرش والدین و دانش آموزان به تدریس خصوصی تکمیلی با میزان هزینه‌های که برای کلاس‌های خصوصی تکمیلی پرداخت می‌کنند در ارتباط باشند و این عوامل به نوبه خود با رشد و گسترش این پدیده مرتبط باشد. ممکن است شناسایی این نگرش‌ها دست اندر کاران نظام آموزشی را در کنترل این پدیده یاری کند.

۱-۴- اهداف تحقیق

۱-۴-۱- هدف کلی تحقیق

هدف اصلی پژوهش حاضر دستیابی به اطلاعات دقیق و بدون واسطه از نگرش والدین و دانش آموزان دوره متوسطه به تدریس خصوصی تکمیلی و رابطه آن با میزان هزینه‌هایی که خانواده‌ها برای آن صرف می‌کنند، می‌باشد.

۱.۴.۲ اهداف ویژه تحقیق

- ۱- بررسی دیدگاه والدین و دانش آموزان نسبت به ماهیت (هدف - کار آیی) تدریس خصوصی تکمیلی.
- ۲- شناخت دیدگاه دانش آموزان و والدین در خصوص برنامه‌های درسی ارائه شده در تدریس خصوصی تکمیلی.
- ۳- تعیین نحوه و میزان سرمایه گذاری خانواده‌ها در تدریس خصوصی تکمیلی.

۱-۵- سؤالات تحقیق

- ۱- دیدگاه والدین نسبت به ماهیت (هدف - کار آیی) تدریس خصوصی تکمیلی چیست؟
- ۲- دیدگاه دانش آموزان نسبت به ماهیت (هدف - کار آیی) تدریس خصوصی تکمیلی چیست؟
- ۳- نحوه و میزان سرمایه گذاری والدین در تدریس خصوصی تکمیلی چگونه است؟

۱-۶- فرضیه‌های تحقیق:

- ۱- بین تدریس مناسب موضوعات درسی توسط دبیران و گرایش دانش آموزان به کلاس‌های خصوصی تکمیلی رابطه وجود دارد.
- ۲- بین کیفیت آموزشی مدارس رسمی و گرایش دانش آموزان به کلاس‌های خصوصی تکمیلی رابطه وجود دارد.
- ۳- بین اصرار والدین و گرایش دانش آموزان به کلاس‌های خصوصی تکمیلی رابطه وجود دارد.
- ۴- بین نحوه برخورد دبیران با دانش آموزان و گرایش دانش آموزان به کلاس‌های خصوصی تکمیلی رابطه وجود دارد.

۵- بین وضعیت رفاهی خانواده‌ها و میزان بهره‌گیری از کلاس‌های خصوصی رابطه وجود دارد.

۷-۱- تعاریف مفهومی متغیرهای تحقیق

تدریس خصوصی تکمیلی: تدریس خصوصی تکمیلی به آموزش‌های خارج از تدریس رسمی اطلاق می‌شود که در آن معلم موضوعی معین را در قبال اخذ هزینه تدریس می‌کند (بیرکم، ۲۰۰۴).

آموزش سایه‌ای: بعضی از محققان مانند ستیونسون^{۱۵} (۱۹۹۲)؛ بیکر^{۱۶} (۲۰۰۱)؛ بوچمن^{۱۷} (۲۰۰۵)؛ سیلوا^{۱۸}، بودین^{۱۹} و بری، (۲۰۰۶) پدیده تدریس خصوصی تکمیلی را به علت گسترش آن و عدم داشتن هویتی مشخص مانند آموزش رسمی «آموزش سایه‌ای^{۲۰}» می‌نامند (به نقل از واتسون، ۲۰۰۸).

۸-۱- تعاریف عملیاتی متغیرها

تدریس خصوصی تکمیلی: تدریس خصوصی تکمیلی به چند حالت انجام می‌گیرد: به صورت فردی در خانه معلم یا دانش‌آموز، به صورت گروهی توسط معلمان در ساعات بعد از تدریس رسمی به دانش‌آموزان خود در مقابل دریافت پول، و یا در مؤسسه‌هایی که به استخدام معلمان حرفه‌ای می‌پردازد و کلاس‌هایی را با دریافت هزینه‌هایی برای دانش‌آموزان تدارک می‌بیند (بیرکم، ۲۰۰۴).

موضوعات علمی: موضوعات علمی دروسی مانند: ریاضیات، زبان خارجه، فیزیک و شیمی است و موضوعات فوق برنامه مانند: فوتبال و تئاتر یا دروس جانبی که به وسیله معلمان یا اعضای خانواده به خواست خودشان ارائه می‌شود در بر نمی‌گیرد.

---

15 Stevenson

16 Baker

17 Buchman

18 Silva

19 Budien

20 Shadow Education

21 Watson

فصل دوم

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

مقدمه:

رواج تدریس خصوصی در بین جوامع مختلف در سده‌های گذشته فراز و فرودهایی داشته است. در معمول‌ترین شکل، تدریس خصوصی به صورت دو به دو انجام می‌شود اما ممکن است والدین، برخی از دانش‌آموزان پایه‌های بالاتر و یا افراد داوطلب در این فرایند شرکت داشته باشند. در چند دهه اخیر با دستیابی بیشتر مردم به آموزش، تدریس خصوصی تکمیلی^{۲۲} به یک پدیده نسبتاً فراگیر بدل شده است. تا حدی که در یک گزارش یونسکو این حقیقت فاش شد که تدریس خصوصی تکمیلی «به عنوان یک سیستم موازی نظام آموزشی» در حال تکوین است (یونسکو، ۱۹۷۶، ص ۳ به نقل از شیربگی، ۱۳۹۰). به عقیده بری^{۲۳} (۱۹۹۹) در سراسر جهان وقتی زنگ پایان مدرسه به صدا در می‌آید، آموزش میلیون‌ها دانش‌آموز به اتمام نمی‌رسد و بسیاری از آنان بدون در نظر گرفتن زنگ تفریح به صورت خصوصی به تحصیل خود ادامه می‌دهند. برخی حتی از حیاط مدرسه‌شان بیرون نمی‌آیند و تدریس خصوصی را در همان مدرسه و شاید در همان کلاس توسط معلم خودشان می‌گذرانند. همچنین بسیاری از فراگیران در تعطیلی آخر هفته و یا سایر تعطیلات

---

22 - Private supplementary tutoring

23 -Bray